

NEO-KEMALİST BİR HAREKET: CUMHURİYET MİTINGLERİ

Gökçe Zeybek Kabakcı *

ÖZET

Bu çalışmada 2007 yılında Cumhurbaşkanlığı seçim sürecinde ortaya çıkan tartışmalar ve bunun sonucunda artan politik antagonizmanın bir yansıması olan Cumhuriyet mitinglerinin Kemalizm ile kurduğu ilişki incelenmiştir. Bu doğrultuda, öncelikle Kemalizme içkin ve ilişkin unsurlar ele alınmış, ardından bu unsurların Cumhuriyet mitinglerindeki tezahürü irdelenmiştir. Böylece Cumhuriyet mitinglerinin Kemalist söylemle hangi noktalarda ortaklıklar kurduğu ve Kemalist ideolojiden ne kadar beslendiği anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu amaçla 2007 yılının Nisan ve Mayıs aylarında gerçekleşen Tandoğan, Çağlayan ve Gündoğdu mitinglerindeki kürsü konuşmaları ile slogan, pankart ve dövizler inceleme malzemesi olarak kullanılmıştır. Bu yolla bir "neo-Kemalist" hareket olarak benimsenen Cumhuriyet mitinglerinin Kemalizmin hegemonya mücadelesinin bir neferi olup olmadığı tartışılmıştır.

Anahtar sözcükler: Kemalizm, Neo-Kemalizm, Cumhuriyet Mitingleri

A NEO-KEMALİST MOVEMENT: REPUBLIC DEMONSTRATIONS

ABSTRACT

In this study the relation between Kemalism and Republic demonstrations, which is a reflection of political antagonism that increased as a result of the discussions raised during the election process of Presidency of Republic in 2007, is analyzed. In this direction, firstly the components that are immanent and related to Kemalism are considered, and afterwards the appearing of these components is discussed. Thus, it is tried to clarify at what points Republic demonstrations cooperate with Kemalist discourse and to what extent are fostered by Kemalist ideology. For this purpose, the speeches made and the slogans, placards, and posters appeared in Tandoğan, Çağlayan, and Gündoğdu demonstrations, which occurred in April and May in 2007, are used as research materials. By this way, it is argued that, whether these Republic demonstrations, accepted as a "Neo-Kemalist" movement, are guards of Kemalism or not in the hegemonic controversy.

Keywords: Kemalism, Neo-Kemalism, Republic Demonstrations

GİRİŞ

2007 yılının ilk yarısı, dönemin Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in görev süresinin dolması sonucu yaşanan Cumhurbaşkanlığı seçim süreci ile yoğun tartışmalara ve kutuplaşmalara sahne olmuştur. Hiç kuşkusuz bu kutuplaşmanın aktörlerinden biri Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AKP) temsil ettiği anlayış ise bir diğeri Cumhuriyet mitinglerinde sesini duyuran Kemalizmin yok edilmeye çalışıldığı düşüncesidir. Bu düşüncenin bir ifadesini Anıl Çeçen'in *Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Aylık Kemalist Dergisinde* yer alan şu sözlerinde bulmak mümkündür:

Türkiye Cumhuriyeti siyasal yaşamının en büyük krizine sürüklenmektedir. Tam an-

lamıyla bir var olma ve yok olma mücadelesi ile karşı karşıya kalan Atatürk'ün devleti her geçen gün yeni bir saldırıyla karşılaşmakta ve Ulusal Kurtuluş Savaşı sonrası oluşturulmuş olan siyasal yapının kendisini savunmasına izin verilmemektedir (Çeçen 2008: 3).

2002 yılının 4 Kasım günü Türkiye, AKP hükümetinin tek başına iktidarına uyandığında 1980 askeri darbesiyle birlikte görünür hale gelen ve 1990'ların ortasında Refah Partisi'nin iktidar ortağı oluşuyla güç kazanan siyasal İslam'ın, Kemalizmin hegemonyasını kıracağı endişesi tavan yapmıştır. Çünkü AKP her ne kadar Milli Görüş gömleğini çıkardığını savunsa da bu endişeyi yaşayanların gözünde hala siyasal İslamcı bir partidir. Bu nedenle Cumhuriyet'in kuruluşundan beri şeriatı potansiyel bir

* Arş. Gör., Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi

tehlike olarak gören modernist, laik anlayışın irtica korkusunu beslemektedir. Dolayısıyla 2002 yılından beri yaşanan bu politik antagonyizma Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in yerini kimin alacağı sorunsalında ete kemiğe bürünmüştür. Cumhurbaşkanlığı makamının rejimin teminatı açısından taşıdığı simgesel değer bu makama geçecek kişinin "Cumhuriyetin kazanımlarına ve değerlerine sahip çıkan", "gerçek bir Atatürkçü" (1) olmasını gerektirmektedir. Nitekim 14 Nisan Mitingi'ne çağrı metninde Miting Düzenleme Kurulu Başkanı Prof. Dr. Ali Ercan "Ulus ve ülkenin birlik bütünlüğünü temsil eden Cumhurbaşkanı, her şeyden önce Cumhuriyetimizin temel değerlerini benimsemiş ve bu değerleri her zaman her yerde içtenlikle savunduğunu kanıtlamış erdemli bir kişi olmalıdır" demektedir. Aynı şekilde Prof. Dr. Alpaslan Işıklı Tandoğan Mitingi konuşmasında "Biz Atatürk'ün yerine ancak tüm ulusu kucaklayan bir Atatürkçü oturabilir diyoruz" (2) şeklinde seslenmektedir. Bu nedenle Cumhurbaşkanlığına Milli Görüş kökenli/eşi türbanlı/AKP'li birinin seçilme ihtimali Cumhuriyet'in kurucu dinamiği olan Kemalist ideolojinin hegemonyasının yerini AKP'nin öncülük ettiği yeni bir hegemonyanın alacak olması endişesini doğurmaktadır. Tüm bu hassasiyetleri ve endişeleri paylaşanlar Atatürkçü Düşünce Derneği'nin (ADD) öncülüğünde düzenlenen bir dizi Cumhuriyet mitinginde bir araya gelmiştir. Bu mitinglerde öncelikle Recep Tayyip Erdoğan'ın, akabinde Abdullah Gül'ün Cumhurbaşkanlığı adaylığına karşı çıkılmış; ama temelinde AKP hükümetine yönelik bir tepkisellik ortaya konmuş, özellikle laiklik vurgusu yapılmıştır.

Bu çalışmayla amaçlanan Kemalist ideolojinin hegemonya mücadelesi verdiği düşünülüyor bir süreçte mitinglerin söylemsel düzeyde bu mücadelenin bir parçası olup olmadığını ortaya koymaktır. Hegemonya mücadelesinin özü bir anlamlandırma mücadelesi olduğu için inceleme nesnesi olarak mitinglerdeki konuşmalar, pankart ve sloganlar seçilmiştir. Bu yolla mitinglerde egemen olan dil ortaya çıkarılmaya ve bu dilin Kemalist söylemle kurduğu ortaklıklar gösterilmeye çalışılacaktır. Böylece Kemalist ideoloji ile mitingler arasındaki organik ilişki ortaya konmuş olacaktır; çünkü Stuart Hall'un (2005a: 200) ifadesiyle "ideolojinin işlediği temel ortam dil ve bilinç pratiğidir

çünkü anlam dil yoluyla verilir". Nitekim gerek hegemonyanın varlığını sürdürmesi gerekse karşı-hegemonyanın başat hale gelmesi anlam üzerindeki ideolojik bir mücadelenin sonucudur. Hall'e (2005b: 91) göre anlamlandırma kolektif toplumsal anlamların yaratıldıkları ve o nedenle rızanın etkili bir şekilde seferber edilebildiği araçlar oldukları için "olayların anlamlandırılması", uğruna mücadeleye girilen şeyin bir parçasıdır. Hiçbir hegemonya sürekli olmadığı ve kendisine karşıt veya kendinden farklı anlamları yok edemeyeceği için bu mücadele aynı zamanda, kazanılmış bir hegemonyanın şeylere ilişkin mevcut anlamlarını koruması ve bu anlamların devamlılığını sağlaması anlamında hayatidir (Çam 2008: 245-246). Bu bağlamda Cumhuriyet mitinglerinin söylemini incelemek mitinglerin Kemalizmin hegemonya mücadelesinin bir parçası olup olmadığını anlamak açısından önemlidir.

Bu doğrultuda öncelikle Kemalizme ilişkin ve ilişkin unsurlar kısaca ele alınacak, ardından bu unsurların Cumhuriyet mitinglerindeki tezahürü irdelenecektir. Bunun için 2007 yılının Nisan ve Mayıs aylarında gerçekleşen Tandoğan (14 Nisan 2007, Ankara), Çağlayan (29 Nisan 2007, İstanbul) ve Gündoğdu (13 Mayıs 2007, İzmir) mitinglerindeki kürsü konuşmaları ile slogan, pankart ve dövizler incelenecektir (3). Metinlerdeki ortaklıklardan yola çıkarak belirlenen temalar ışığında Cumhuriyet mitingleri ve Kemalizm arasındaki ilişki eleştirel söylem analizi yönteminden yararlanılarak değerlendirilecektir. Fairclough'a (2003a: 174) göre "eleştirel söylem çözümlemesi (hem dili, hem de göstergesel biçimleri, örn. beden dili ya da görsel imgeler, içeren) söylem ve diğer toplumsal pratiklerin diğer öğeleri arasındaki diyalektik ilişkinin çözümlenmesidir" (4). Bu doğrultuda mitinglerde yapılan konuşmalar, atılan sloganlar, kullanılan pankart ve dövizler dilbilimsel özelliklerinden ziyade birbirleriyle kurdukları ortaklıklar temelinde görsel imgelerle ve diğer toplumsal pratiklerle ilişkileri de dikkate alınarak analiz edilecektir. Analizde kullanılacak temaları *ulusalcılık*, *tehdit algısı*, *ordunun rolü*, *kadın devrimi* olarak özetlemek mümkündür. Bu temalar aynı zamanda Kemalizmin temel unsurları ile Cumhuriyet mitinglerinde ön plana çıkan unsurların karşılaştırılmasına da zemin hazırlamaktadır. Böylece mitinglerin söylemsel düzeyde Kemalist ideolojinin

yeniden üretimine yaptığı katkıyı değerlendir-
mek mümkün olacaktır.

1. KEMALİZMİN ANA HATLARI

Kemalizm, Cumhuriyet Halk Partisi'nin parti programında Altı Ok ile tanımlanan ilkeler bütünü (5) adıdır. Dönemin parti-devlet özdeşliğinin bir sonucu olarak Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin de esaslarını oluşturur. Bir başka deyişle Kemalizm Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu ideolojisidir. Ancak Kemalizmi salt Altı Ok ile tanımlamak tüm Türk Devrim tarihini ve Osmanlı'dan devralınan modernleşme çabalarını görmezden gelmek anlamına gelir. Bu nedenle Kemalizmi çok daha geniş bir açıdan ele almak gerekmektedir. Nitekim Levent Köker (1996: 157–158) Kemalizmi kökleri aydınlanmaya dek geri giden bazı idealleri de içine alan ödünsüz bir modernleşme projesi ve modern anlamda, toplumsal-siyasal bir programı ifade etmesi ölçüsünde bir ideoloji olarak görür. Sina Akşin'e (2008: 27) göre Orta Çağın skolastik düşüncesinin karşıtı olan Atatürk Devrimi bir aydınlanma hareketidir ve topyekun bir kalkınmayı içerir. Bu doğrultuda Kemalizmin ideolojik işlevi yeni toplumu bir arada tutacak ve seferber edecek niteliktedir (Kongar 1999: 325). Fikri bir derinliği olmakla, pragmatikliği ve eylemliliği ön plana çıkmakla birlikte Kemalizm, devleti kurtarmak ve yeni bir ulus inşa etmek emeli çerçevesinde girişilen mücadeleyi meşrulaştırması noktasında da ideolojiktir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte bir modernleşme projesi olarak varlık gösterir. Bu nedenle Kemalizmi Türk modernleşmesi olarak ifade etmek de yanlış olmayacaktır.

Özetle Kemalizm; Mustafa Kemal Atatürk'ün şahsiyetinden, onun fikri birikimi ve eylemlerinden doğan ama onunla sınırlı kalmayan bir anlamlar bütününi teşkil etmektedir. Bu nedenle Osmanlı'da Tanzimat dönemiyle başlayan Batılılaşma çabalarının birikimine ve 19. yüzyıl Osmanlı reformist geleneğine dayanan Kemalizm, 19. yüzyılın son dönemlerinde “imparatorluğu kurtarmak” düşüncesi etrafında birleşen asker ve sivil bürokratların ulaştıkları son ideolojik aşama olarak tanımlanabilir. Bir başka deyişle Kemalizm, Osmanlı'da etkili olan düşün akımları (6) içinden Batıcılık ve Türkçülüğün “tam bağımsızlık” ilkesiyle o günün koşulları içinde sentezlendiği ve Kurtuluş Savaşı

sonucu uygulanmaya çalışıldığı bir ideolojidir (Kazancıgil 2001: 235, Kongar 1999: 364, Ateş 2004: 66).

Zürcher'den hareketle Kemalizmin belirleyici unsurlarını şu şekilde özetlemek mümkündür:

- Saldırgan ve yayılcı milliyetçiliğe karşı çıkan kültürel bir milliyetçilik,
- Dinsel köktencilik reddeden ve İslami kuralları yeniden egemen kılmak isteyen karşıdevrimci güçlerle mücadele eden bir laiklik,
- Sınıf mücadelesi düşüncesini ve sosyalizmi gayri-meşru ve bölücü olarak addeden ve toplumu sınıfsız, kaynaşmış homojen bir kitle olarak gören bir halkçılık,
- Objektif gerçekliğe bilimsel metotlarla ulaşabileceği yönündeki pozitivist görüşe sıkı sıkıya bağlılık (Zürcher 2005: 48–56).

Server Tanilli'nin (2006: 391) ifadesiyle “pozitivist, laik, milliyetçi, anti-emperyalist” niteliklere sahip Kemalizmin asıl amacı ise “çağdaş uygarlık düzeyine varmak, Batı'ya karşın Batı gibi olmak ve Batı'nın en büyük özelliği olan çok partili hayata geçmek”tir.

Emperyalist güçlere karşı verilen Kurtuluş Savaşı'nın kazanılması ile tam bağımsızlığın sağlanması gerçekleştikten sonra temel saik yeni bir devlet ve toplum kurma idealini (Batılı bir toplum) ivedilikle hayata geçirmektir. Batı ile aradaki açığı kapatma toplumun evrimini hızlandırmayı ve bazı evreleri atlama yolunu gerektirir (7). Bu da Kışlalı'nın (2003: 144) tespitiyle Kemalist ideolojiyi içselleştirmiş bir çekirdek güç ile mümkündür. Dolayısıyla bu alarmizm durumu beraberinde asker-sivil aydın bürokratlar eliyle gerçekleştirilen “halk için halka rağmen” şiarında ifadesini bulan tepeden inme ve devlet güdümlü bir modernleşmeyi doğurur. Bir başka deyişle Kemalizm, Batı ailesine dahil olarak çağdaşlaşmayı öngören (Kaliber 2004: 107), Mustafa Kemal'in de sıklıkla vurguladığı kopuş teziyle desteklenen, bu yolda gelenek ve maneviyatın dışlanması gibi daha radikal yöntemleri izlemekten çekinmeyen bir toplum mühendisliğidir. Toker ve Tekin (2004: 92) Cumhuriyet'in devlet tarafından ve devlet için gerçekleştirdiği Batılılaşma projesinin bir ürünü olan bu toplum mühendisliğini, bütünsel ve kökten bir dönüşüm ve dolayısıyla ilerleme adına gelenekten kopuş talebini

içeren; pozitivist bir doğa-toplum analogisine dayalı bir sosyal teknik aracılığıyla yeni bir kültür, yeni bir toplumsal moralite, yeni bir toplum yaratma ideali olarak özetler.

Kemalizm yeni bir devlet ve yeni bir toplum kurma ideali kadar, devletin ortadan kalkması tehlikesini bertaraf etme güdüsünü de beraberinde taşır, çünkü İnşel'in ifadesiyle Kemalizmin iki asli ögesi milliyetçilik ve medeniyetçilik gereği Türkiye Cumhuriyeti sarsılmaz temeller üzerinde durmalıdır (2001: 17). Devleti korumak ve güçlendirmek misyonu beraberinde savunmacı bir siyasal duruşu da getirir (İnşel 2001: 17). İnşel'e (2001: 18) göre bu duruş, Kemalizmin muhafazakarlaşması ve Atatürkçülük adı altında, bir zümrenin siyasal ve toplumsal planda hakimiyetinin aracı haline gelmesi sonucunu doğurmuştur. Bu zümreyi bugünün popüler tabiriyle "Beyaz Türkler" olarak tanımlamak da mümkündür. Bu savunmacı siyasal duruşun bir diğer sonucu da Osmanlı'dan itibaren Türk modernleşme sürecinin en önemli özelliği olan devlet-ordu özdeşliğinin (Çetin 2003: 195) de etkisiyle askerin, rejimin muhafızı rolünü sürdürerek askeri vesayetin yerleşmesini sağlamasıdır. Ne de olsa ordu Kurtuluş Savaşı'nın gerçekleşmesinde; devrimlerin uygulanması, içselleştirilmesi ve korunmasında temel bir işlev görür. Nitekim Murat Belge'nin (2001) tespitiyle ordunun kendini en "gerçek Atatürkçü" olarak tanımlaması beraberinde "değişimci ve dönüşümcü Atatürkçülük" ideolojisinin "statükocu, otoriter, muhafazakar Atatürkçülüğe" dönüşmesine yol açmıştır:

Çok partili hayata geçtikten sonra Atatürkçülüğün Türkiye politikasındaki rolü biraz daha değişti. Bu dönemde yaşanan üç askeri darbe de sivil iktidarın çiğnediği Atatürk ilkelerine dönmeyi, darbenin araçlarından- veya gereçlerinden- biri olarak öne sürdüler. Bu tekrarlar darbeyi yapan kurumla Atatürkçülük arasında tartışmasız bir ilişki yaratmış oldu: Silahlı Kuvvetler en doğru Atatürkçüdür ve toplumdaki bütün kurumların Atatürkçülük derecelerini bir tek o bilir (Belge 2001: 40).

2. "SİVİL KEMALİZM": CUMHURİYET MİTİNGLERİ

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu ideolojisi olan Kemalizm aynı zamanda "Türkiye siyasal düşün dünyasının hegemonik düşün akımıdır"

(İnşel 2001). Nur Betül Çelik'e (1998: 29) göre Kemalizm güç ilişkilerinin ve siyasal mücadelenin çerçevesini belirleme, siyasetin zeminini oluşturma açısından hegemoniktir. Ancak siyasal mücadelelerin, toplumsal taleplerin dili olabildiği sürece hegemonyasını koruyacaktır (Çelik 2001: 75). Nitekim 1990'larda karşı-hegemonik kimliklerin ve farklılıkların çoğalmaya başlaması ile Kemalizm hegemonya savaşımı veren özgül bir kimliğe dönüşmüştür (Çelik 1998: 28). Bunun bir sonucu olarak, 12 Eylül rejiminin Türk-İslam sentezini sahiplenmesiyle birlikte Kemalist çevrelerin devlete karşı duydukları güvenin sarsılması; 1980'lerde Özalıcılığın Kemalizmin bürokrasidaki hegemonyasını kırması, böylece Kemalizmin devlet aygıtlarının birleştirici/ eklemleyici ilkesini sağlamaktan uzaklaşması ve devlet aygıtlarının etnik ve dinsel hareketler karşısında Cumhuriyetin kurucu ideolojisini eklemlemekte zayıf kalması "sivil bir Kemalizm" in oluşumunu teşvik etmiştir (Erdoğan 2001: 585). Necmi Erdoğan'ın "neo-Kemalizm" olarak adlandırdığı bu dalganın amacı "Atatürk milliyetçiliği, laiklik ve çağdaşlık üzerine bina edilen Kemalist restorasyon projesinin kendine popüler rıza devşirmesi ve hegemonikleşmesi"dir. Bu nedenle 1980'lerin sonlarından beri kurulan ve yaygınlaşan Atatürkçü Düşünce Derneği (ADD), Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği (ÇYDD) gibi sivil toplum kuruluşları bu projeye sivil destek sağlamaktadır (Erdoğan 2001: 584-585). Bu derneklerin kuruluş amaçları (8) da kendilerini Kemalist ideolojinin içinden kurduklarının ve Kemalizmin hegemonya savaşımına verdikleri desteğin göstergesi niteliğindedir. Nitekim Cumhuriyet mitinglerini düzenleyenler (9) başta ADD ve ÇYDD olmak üzere Kemalist sivil toplum kuruluşlarıdır.

Dolayısıyla bir "neo-Kemalist" hareket olarak Cumhuriyet mitinglerinin Kemalizmin hegemonya mücadelesinin bir neferi olup olmadığını anlamak için Kemalist söylemle hangi noktalarda ortaklıklar kurduğunu ve Kemalist ideolojiden ne kadar beslendiğini incelemek gerekmektedir.

2.1. Kemalist Asr-ı Saadet ve Kuvayı Milliye Ruhü: Ulusalçılık

Neo-Kemalist söylemin kurduğu eşdeğerlik zincirinin düğüm noktası "ulusalçılık"tır (Erdoğan 2007: 586). Neo-Kemalist kesim, Kema-

list milliyetçiliği ulusalcılık adıyla sahiplenir. Ulusalcılık Cumhuriyet'e yönelik tehditlerle sürekli olarak mücadele içinde olan "devletin ve milletin ülkesiyle bölünmez bütünlüğü" temasını sıklıkla tekrarlar. Bu bütünlüğü koruyacak olan "güçlü devlet" ve "güçlü ordu"dur. Ulusalcılık açısından gerek karşı devrimci güçler tarafından ele geçirilen devlet gerekse ABD ve AB'nin Büyük Ortadoğu Projeleri ile kaybedilmekte olan ulusal bağımsızlığın ve devlet bütünlüğünün geri kazanılması için devrim kanunları yeniden uygulanmalıdır; çünkü tutunacak tek dal Kuvayı Milliye ruhu ve Atatürkçülüktür (Erdoğan 2007, Çağatay ve Özkurt 2008). Bu vurgu Milli Mücadele dönemi ile tarihsel bir süreklilik yaşandığı temasını içerir. Bu süreklilik mitini besleyen bir diğer unsur da anti-emperyalizmdir: "Bugünkü ulusalcılar devleti bütünüyle müttefik ilan ettiler ve onu emperyalizmin yıkma çabalarına karşı savunmaya giriştiler" (Zileli 2007: 108). Bu noktada ulusalcılık, İnsel'in (2001: 23) deyişiyle Kuvayı Milliye ruhu olarak kuruluş dönemini bir altın çağ tasavvurunda fetişleştiren sol Kemalizmin (10) söylemini paylaşır: "Ne ABD ne AB tam bağımsız Türkiye".

"1920 ruhu yolumuzu aydınlatıyor", "1923 ruhuyla Türk Silahsız Kuvvetleri", "İstanbul hükümeti de Mustafa Kemal'e darbeci demişti", "Devrim yasaları uygulansın", "Atatürkçü düşünce engellenemez", "Kemalist uyanış engellenemez", "Genciz, güçlüyüz, Atatürkçüyüz", "Atam buradayız, sen rahat uyu", "Atatürk gençliği görev başında", "Atatürk'üm yorulsak da seni takip edeceğiz", "Ne Mutlu Türk'üm diyene", "Hepimiz Mustafa Kemal'iz", "Hepimiz Türk'üz, hepimiz Atatürkçüyüz", "Mustafa Kemal'in askerleriyiz" sloganlarında görüldüğü gibi mitinglerde Kemalizme/Atatürkçülüğe ve Atatürk'e olan bağlılık dile getirilmekte ve Çınar'ın (2007: 59) ifadesiyle "bir "Kemalist asr-ı saadet" kurgulanmakta ve ona geri dönmek istenmektedir". Bu kurgu "Türkiye'nin, tek parti döneminin fiilen sona erdiği 1950'den beri geri gittiği" (Çınar 2007: 59) (11) yönündeki bir mağduriyet hissiyle beslenmektedir.

Dolayısıyla "Biz ulusalcıyız, biz milliyetçiyiz, biz Atatürkçüyüz, biz vatanseveriz!" (12) ifadesinde görüldüğü gibi Cumhuriyet mitinglerini meydana getiren; milliyetçiliği, Atatürkçülüğü, vatanseverliği ortak bir paydada buluşturan

ulusalcı bir reflekstir. Ulusalcılığın temel motifi olan ulus; millet gibi Osmanlı'ya gönderme yapan, devamlılık anlatan bir kavram olmadığı için 1923'ü milat kabul etme konusunda uygun bir zemin sunar (Kentel 2008). Yani ulusalcılık milliyetçiliğin aksine Osmanlı ile olan bağlarını koparır ve tarihsizlik kurgusu kurar.

Nitekim Türk modernleşmesi öncelikle kendini bir "kopuş tezi" (13) etrafında tanımlama çabasına girmiştir. Çetin'e (2003: 256) göre "Türk modernleşmesinin tarihsel bir kopuş olma iddiası modernleştirici devlet ideolojisinin/Kemalizmin kendi hegemonyasını kurmak için gereksinim duyduğu bir tarihselleştirme kurgusudur". Bu kopuş iddiası yeni bir tarih yaratma çabasının yanı sıra toplumsal değişimi de öngörmektedir. Türk modernleşmesinin ana unsurları olan Batılılaşma, sanayileşme/kalkınma ve yeni bir kültür yaratma çabaları hep bu yeni bir tarih ve toplum öngörüsü çerçevesinde gelişmiştir (Çetin 2003: 249).

Ulusalcılık da Türk tarihini Cumhuriyet tarihine hapsederek, 1930'lu yılları yücelterek (Güven 2008: 27, Zileli 2007: 117) bu kopuş iddiasını destekler. Bu bağlamda, Yeni Türkiye'yi sembolize eden Onuncu Yıl ve Gençlik marşlarının mitinglerde sıklıkla söylenmesi, İstiklal Marşı'nın ve Gençliğe Hitabe'nin okunması anlamlıdır. Ayrıca miting alanlarında kurulan dev ekranlarda Mustafa Kemal'e ve Kurtuluş yıllarına ait görüntülerin yayımlanması; ay yıldızlı kalpakların, "Atam izindeyiz" yazılı bantların, ay yıldızlı ve Atatürklü tişörtlerin giyilmesi; Türk bayrakları ve Atatürk posterlerinin elden ele taşınması Kuvayı Milliye dönemi ruhunun canlandırılmak istendiğinin birer göstergesi niteliğindedir.

Tüm bunlar aynı zamanda Atatürk'e bir kutsal olarak sarılmayı içerir; çünkü Atatürk kurucu ve kurtarıcı bir baba olarak her yerde hazır ve nazır konumunu sürdürmektedir (İnsel 2001: 26): Kendisi yaşamayan, ancak adıyla var olan ve birleştirici bir figür, bir güç simgesi, bir iktidar simgesi halini alan bir baba (Tura 2008). Özellikle Tandoğan Mitingi'nde Anıt-kabir'e doğru yürünmesi Atatürk'ün bu "omnipresence" durumunun en belirgin göstergesidir. İnsel'in (2001: 26) de belirttiği gibi "Kemalizm ve Cumhuriyet rejiminin ritüelinde çok

önemli bir yer işgal eden Anıtkabir'e yürümek toplumun Atatürk'e ve onun devrimlerine ne kadar bağlı olduğunun bir işaretidir. Anıtkabir'e yürümek aynı zamanda mevcut iktidardan duyulan hoşnutsuzluğun, Atatürk'ün manevi koruyuculuğuna ve kurtarıcılığına duyulan ihtiyacın simgesel bir ifadesidir. Hoşnutsuzlukları ifade etmenin bir diğer yöntemi de taşınan bayrak, Atatürk rozeti, Aksu Bora'nın (2007: 49) "şehadet" bantları olarak tanımladığı üzerinde "Atam izindegiz" yazılı bantlar gibi sembollerdir.

Atatürk'ün kişiliğinde inşa edilen bu kutsallık, ulusalcıların milliyetçiliğın sarıldığı maneviyat ve mukaddesatın yerine Atatürk ve devrimlerini, özellikle laikliği koyduklarını gösterir. Tanıl Bora bu kutsallığın laiklikle olan sorunlu ilişkisini "Tandoğan mitingini tamamlayan Anıtkabir 'ziyaretindeki' manzaralar (taş öpme, dua ve adak söylemi, Mesihçi ifadeler vs.), bu 'sözde' laisizmin, akla ve seküler bir toplumsallığa aman vermeyen bir kutsallık inşa ettiğini bir kez daha açık ve seçik göstermiyor mu?" (2007: 39) şeklinde ifade eder.

Ulusalcılığın ana kaynaklarından biri Ahmet Salih Aktaş'ın ifadesiyle mitinglerde baskın olan laik, eğitilmiş, kentli, orta sınıftır. Aktaş'a (2007: 51) göre bu kesim "AB ve küreselleşme karşıtı, kapalı, ulus-devlet normlarında bir toplum tahayyül eden, Türk kimliği, bayrak, gurur gibi sembollerde son derece hassas, çevresinde türbanlı, Ermeni, Kürt vb. kendi yaşam tarzına aykırı öğeler görmek istemeyen, farklı fikirlere tahammülsüz, tek tipleştirici bir tipoloji sergilemektedir". Bu kesimin elinden düşürmediği Türk bayrakları da Tanıl Bora'ya (2007: 39-40) göre "orada bayrak hepimizin bayrağıdır, ortak yaşam irademizin sembolüdür duygusundan ziyade sözü bitiren ve ötekini düşmanlaştıran bir salla bayrağı düşman üstüne ajitasyonu" dur. Nitekim mitinglerde dile getirilen "Ne Mutlu Türk'üm diyene", "Hepimiz Mustafa Kemal'iz", "Hepimiz Türk'üz, hepimiz Atatürkçüyüz" sloganları farklılıkları göz ardı ederek aynı potada eritmeye çalışan ulusalcı düşüncenin bir yansımasıdır. Özellikle "Hepimiz Türk'üz/ Mustafa Kemal'iz/ Atatürkçüyüz" sloganlarını "Hepimiz Ermeni'yiz/ Hrant'iz" şiarına karşı savunmacı bir refleksin ürünü olarak okumak mümkündür.

2.2. Tehdit Algısı

Her ne kadar mitinglere katılanları yekpare bir grup olarak tanımlamak mümkün değilse de katılımcıların ortak noktalarını bulmak oldukça kolaydır. Farklı saiklerle (gerek laik rejimi koruma gerek ekonomik ve sosyal sorunlara işaret etme) mitinglere katılanların oluşturduğu heterojen yapıyı birleştiren, kendilerini ve sorunlarını ifade edecek bir dil arayışıyla Kemalizme sarılmış olmalarıdır (Çağatay ve Özkurt 2008: 122). Mitinglerdeki kalabalığın çoğunluğu şehirli, eğitilmiş, laik orta sınıf mensuplarıdır. Onları bir araya getiren işte bu Kemalist dil ile yurtsever, ulusalcı ya da milliyetçi (kendilerini her nasıl tanımlıyorlarsa) eğilimidir. Dolayısıyla mitinglere katılanların ortak noktası paylaştıkları temel kaygıdır: "laik ve modern bir rejim kimliğini koruma-kollama" (Cizre 2001: 175). Bu kaygıyı ADD Genel Başkan Yardımcısı Prof. Dr. Ali Ercan, Tandoğan mitinginde "bugün burada Türk Ulusunun varlığını ve Türkiye Cumhuriyetinin temel değerlerini sonsuza dek koruma kararlılığımızı dosta düşmana göstermek için bir araya geldik" şeklinde dile getirmiştir. Buradan hareketle, iç düşmanı AKP'de vücut bulan laiklik karşıtlığı ile şeriat ve irtica, dış düşmanı ise ılımlı İslam projesi ile bu iç düşmana destek veren ABD ve AB olarak tanımlamak mümkündür. Prof. Dr. Necla Arat Çağlayan Mitingi'nde yaptığı açılış konuşmasında "Küresel efendilere ve yerli işbirlikçilerine hayır demek için buradayız" diyerek söz konusu düşmanlara işaret etmektedir. Biz/onlar ayrımını tetikleyen, milliyetçi refleksleri kabartan bu düşman metaforu mitinglerde etkin bir biçimde yansımaları bulan tehdit algısının en temel göstergesidir.

2.2.1. İç Düşman

Binnaz Toprak (1986) *Türkiye'de Dinin Deneşim İşlevi* adlı makalesinde Kemalistler tarafından İslamiyetin bir ideoloji olarak algılanmasının ve Kemalist ideolojinin karşısına konumlandırılmasının nedenini İslamiyetin diğer birçok dine nazaran siyasal bir din olmasına, içerdiği devlet ve toplum özdeşliğinden hareketle din devlet ayrılığını kabullenmemesine, böylelikle laikleşmeyi güçleştirmesine bağlamaktadır. Dinin en yaygın toplumsal değer oluşu ve onun üzerinden kitlesel bir muhalefet örgütlemenin görece kolaylığı da İslam'ı po-

tansiyel bir tehlike konumuna getirmektedir (Özipek 2004: 236). Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren var olan bu potansiyel tehlikenin İslamcılık adı altında kendini bir tehdit olarak açığa vurmasını ise Nuray Mert (2004: 411) 1980'li yılların sonrasında gündeme gelen yeni bir olgu olarak nitelendirmektedir.

Özetle iç ve dış düşmanlara karşı verilen mücadelenin tarihi olan Cumhuriyet tarihi boyunca İslam ama daha özel tabiriyle "irtica", "komünizm" ve "bölücülük"le birlikte rejimin en temel iç düşmanı ola gelmiştir. Bu nedenle her ne kadar rejimin temel koruyucuları zaman zaman İslamcılıkla Türk-İslam sentezi örneğinde olduğu gibi çeşitli ittifaklara girse de Kemalist ideoloji ve onun savunucularının gözünde "geçmiş temsil eden düşünce ve pratiklerin 'modern', 'yeni' ve 'ileri' olana ulaşmanın önünde aşılması gereken bir engel olduğu" düşüncesiyle din; ama özellikle "modern çağın değer, kurum ve pratiklerini benimseyenlerin ve siyasi olarak da eski rejimi yeniden ihya etmek isteyenlerin düşünce ve tutumları"nın ifade eden "irtica" temel tehdit olmayı sürdürmektedir (Özipek 2004: 240-241).

İslamcılığa ve irticaya yönelik bu tehdit algısı beraberinde laikliğe bir kutsal olarak sarılmayı getirmiştir; çünkü bu tehlikenin panzehiri "siyasal otoritenin meşruyetinin ve kamu alanının düzenlenişinin dinsel inançtan bağımsızlaşması" (Mert 1997: 121) olarak tarif edilebilecek laikliktir. Din ilerlemenin önünde bir engel olarak görüldüğü için laiklik, dini düşünce etkisi altındaki halkı ileri bir toplum haline dönüştürmede temel koşuldur (Mert 2001: 202). Bu nedenle amaç toplumun inanç sisteminden dini söküp atmak değil; boş inançları yok etmek, yerine toplumun temeli olarak düşünülen akıl ve bilimi geçerli kılmak; bu yolla eski İslam inancının yerine akıl ve bilimle yoğrulmuş ve ona uygun yeni bir inanç sistemi, yeni bir din yerleştirmektir (Köker 2009: 165-168). Bunun için Kemalizm, laiklik ilkesiyle dini denetim altına alarak dinin kamusal hayattaki etkinliğini sınırlamış; böylece İslam'ın siyasal hayat içinde aşkın bir amaç olmasını engellemeye, siyasal sistemi dinsel iradeden arındırmaya çalışmıştır (Heper 1986: 373).

Kemalizmin bu sürekli tehdit algısı ve bununla paralel olarak laikliğe verdiği önem Cumhuri-

yet mitinglerinde yansımasını bulmuştur. Mitinglerde temel olarak şeriata, irticaya ve laiklik karşıtlığına yönelik bir tepkisellik dile getirilmiş, Cumhuriyet'in temel değerlerinin korunması gerektiği vurgulanmıştır. Dile getirilen bu tepkiler Akşin'in (2008: 27) ifadesiyle şeriat diktatörlüğüne ve tam karşıdevrime (14) doğru giderek hızlanan bir gidişin birçokları tarafından fark edilmesidir. "Tehlikenin farkındayız, (buradayız)", "Tehlikenin de gücümüzün de farkındayız", "Türkiye ayıldı, imam bayıldı" sloganları Akşin'in işaret ettiği bu uyanışın bir göstergesi niteliğindedir. Dolayısıyla bu sloganlarda da ifade edildiği gibi mitinglere katılanlar bu gidişin farkında ve bu gidişe dur diyecek olanlardır.

Bu amaçla, İslamcılığa karşı bir reddediş ve meydan okuma ifadesi olarak laikliğe ve Cumhuriyet'in temel değerlerine ortak bir hissiyat anlayışıyla sarınmışlardır: "İnançlara saygılıyız, irticaya hayır!", "İrticaya set, işte sine-i millet", "Türkiye şeyhler, müritler memleketi değildir", "Laik Cumhuriyet'e evet, cemaat Cumhuriyeti'ne hayır", "Türkiye laiktir laik kalacak", "Çankaya yolları şeriata kapalı", "Mollalar İran'a", "Şeriata geçiş yok", "Şeriata yenecek Atatürk'ün ordusu", "Çankaya'da türban istemiyoruz", "Demokrasi gericiliğe hoşgörü değildir!", "Tarikatlar kapatılsın", "Yüce Atatürk kararlıydın; Cumhuriyeti kurdun, kararlıyız, yaşatacağız", "Vatanına sahip çık, yarın çok geç olacak", "Cumhuriyete sahip çıkalım", "Ülke bütünlüğü için laik eğitim", "Yaşasın, demokratik, laik, sosyal hukuk devleti", "Biz Gavur İzmirliyiz. Ege'nin efesi, laikliğin kalesiyiz", "Anneler gününde yanında olamıyorum ama Cumhuriyetimize sahip çıkıyorum".

Söz konusu tehditlerin temel aktörü, slogan ve pankartlar ile miting konuşmalarında kimi zaman açıkça kimi zamansa dolaylı olarak ama sıklıkla yer alan AKP hükümeti ve en başta Tayyip Erdoğan'dır. Çünkü AKP'nin bir İslamcı parti olduğunu, toplumu ve siyasal yapıyı İslamlaştırmak amacı taşıdığını savunan kesimler için AKP ve içinde bulunduğumuz dönem İslamcılık/laiklik kutuplaşması üzerinden okunmaya devam etmektedir (Taşkın 2009: 157). Bu nedenle özellikle Tandoğan mitinginde Erdoğan'dan duyulan rahatsızlık, onun Milli Görüşçü kimliği ve tarikatlarla ilişkisi olduğu

söylemi öne çıkarılmış; böylece Erdoğan yoluyla AKP irtica ile ilişkilendirilmiştir. Dolayısıyla bir “tehlike” olarak görülen AKP’ye ve özellikle Tayyip Erdoğan’a “laiklik/şeriat”, “ilerici/gerici” karşıtlığı üzerinden karşı çıkmıştır: “Çankaya’ya imam istemiyoruz”, “Erdoğan evine, köşk senin neyine”, “Tayyip imamdır, imam kalacak”, “Çankaya’da molla istemiyoruz”, “Çankaya’da şeyhler, tarikatlar yaşayamaz”, “Kubilay’ın katilleri mecliste”, “Meclis başkanı cumhuriyet düşmanı”, “Laiklik/Atatürk düşmanı, meclis başkanı”. Çağlayan mitinginde yapılan konuşmaların genelinde de AKP hükümetinin Türkiye’nin ulusal ve üniter yapısına zarar verdiği vurgusu hakimdir. Prof. Dr. Necla Arat’ın konuşması bu vurgunun açık bir örneğidir:

Laik rejimi sinsi bir biçimde ve adım adım değiştirmek isteyenleri durdurmak için buradayız. Özlerini değiştirmeden çıkarıcı nedenlerle yalnızca kabuklarını değiştirenlere, buna inanmadığımızı göstermek için buradayız. (...) İktidarlarını “Müslümanlık kavgasında yeni bir başlangıç olarak nitelenenlere; “Siyasal İslam, önce karar mekanizmalarını ele geçirmelidir” diyenlere, bunun çıkmaz yol olduğunu; dini araç olarak kullanan iktidarların eninde sonunda yok olduklarını göstermek için buradayız.

Aynı zamanda Çağlayan mitinginde Çankaya’nın Abdullah Gül’e ve şeriata kapalı olduğu “Ümmet başkanı değil, Cumhurbaşkanı istiyoruz”, “Çankaya’da suni Gül istemiyoruz” gibi sloganlar aracılığıyla vurgulanmıştır. Gündoğdu mitinginde de AKP iktidarı ve Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’a yönelik “Gavur İzmir burada, Tayyip nerede”, “Tayyip baksana kaç kişiyiz saysana” gibi sloganlar atılmış; “AKP sağlığa zararlıdır”, “Abdullah Gül, güle güle”, “Edison bile pişman” yazılı birçok pankart ile hükümet ve Erdoğan hedef alınmıştır.

AKP, mitinglerin bütününde, bir başka iç düşman olarak görülen “bölücülük” ile de ilişkilendirilmiştir; çünkü mitinglere katılanların gözünde Cumhuriyeti ve onun ideolojisini kuşatan “ihanet çemberi”nin bir ucunda “şeriat özlemi içinde bulunan siyasal İslamcı kadrolar” diğer ucunda ise “yıkıcı ve bölücüler” yer almaktadır (Erdoğan 2001: 587): “Tayyip Hoca’nın bir çiftliği var, içinde Apo’ları var Çan-

kaya Çankaya diye bağırır”, “Hikmetyar’ın önünde oturanlara, terörist başına sayın diyenlere Cumhuriyeti teslim etmeyiz”, “Çankaya emlaktan satılık vatan”, “Ülkeyi satan, bizi de satar”.

2.2.2. Dış Düşman

Kemalizmin ideolojik karakterini savaş yıllarından yola çıkarak tanımlayan Stefanos Yerasimos (2005) mücadelenin görünürdeki uygulamalarının ulusal kurtuluş döneminin ideolojisini şekillendirdiğini savunur. Bu kapsamda baş düşman emperyalizm ve ülke içindeki Hristiyan ve etnik azınlıklardır. Bunların karşısında ise aralarında ayırım olmayan, bölünmez, yekpare bir Türk-Müslüman ulus yer alır. Düşmanı bir bütün olarak gören bu anlayış, kendini de tek ve bölünmez bir ulus ideolojisi üzerinden kurar. İkinci temel düşman ise İstanbul hükümeti ve onun yönetici sınıfıdır. Bu düşmanın karşısında ise Anadolu, bütünüyle “halk” olarak tanımlanır ve “kayıtsız şartsız egemenlik” ülküsü etrafında birleştirilir. Böylece Milli Mücadele döneminde yerli yönetici sınıfı yani Osmanlı İmparatorluğu ile emperyalizm düşman olarak özdeşleştirilir. Bu iki düşman üzerinden “millet” ve “halk” kavramları bir arada düşünülür. Bölünmez bir bütün olan Türk halkı veya ulusu dışta emperyalizme, içte ise “emperyalizmin yerli uşağı olan” İstanbul hükümetine ve onun destekçilerine karşı verdiği savaşımı “muasır medeniyetler seviyesine” ulaşabilmek için de verecektir (Yerasimos 2005: 71–72).

Kemalizmin Milli Mücadele döneminde “hem emperyalist Batı’ya karşı, hem emperyalist Batı’nın işbirlikçisi gelenekselci, gerici zümreye karşı” (Tura 2008) verdiği mücadele mitinglerinde, bugün içinde yaşanan sürece benzetilmiş ve sıklıkla anti-emperyalizm vurgusu yapılmıştır. Bu nedenle Tura’nın ifadesiyle (2008) bu laik-Cumhuriyetçi cenah, problemin çözümünü de Kemalizmin yöntemlerinde aramaktadır. Örnek olarak “Biz Gâvur İzmirliyiz ya denize dökeriz ya sandığa gömeriz” ifadesinde kurulan metafor 9 Eylül 1922’de Yunanlıları denize döken İzmirliilerin 13 Mayıs 2007’de Gündoğdu Mitingi ile AKP’yi denize dökcekleri imasını taşımaktadır.

Mitinglerde egemen olan bu anti-emperyalist söylem, Kemalizmin temel unsurlarından tam bağımsızlıkla ilişkilendirilen bir tür “izolasyonizm” (Belge 2001: 40) savunusu yaratmaktadır. Bu savunu çerçevesinde Murat Belge’nin (2001: 40) tespitiyle uyulması gereken bir hedef olan Batı bir düşman haline gelmiştir. Nitekim mitinglerde sıklıkla atılan “Ne ABD ne AB Tam Bağımsız Türkiye”, “Ya İstiklal ya ölüm tam bağımsız Türkiye”, “Kahr olsun Amerikan emperyalizmi”, “IMF defol, bu memleket bizim” sloganları bu izolasyonist tavrın birer örneğini niteliğindedir. Tandoğan mitinginde Prof. Dr. Alpaslan Işıklı’nın bir haçlı seferi metaforu ile tarif ettiği Batı karşıtlığı bu anlayışın açık bir göstergesidir:

Yeni bir haçlı seferi başlattıklarını ilan edecek kadar gözleri kararmıştır. (...) Bu bağlamda, ülkemizi ve ulusumuzu özel bir özenle hedef seçtikleri anlaşılıyor. Biz yeryüzünün en kıymetli doğal kaynaklarına uzanan yolun başında konuşlanmış bulunuyoruz. Biz, yirminci yüzyılın başında mazlum milletlerin emperyalizme karşı başkaldırısına öncülük etmiş olan bir ulusun evlatlarıyız. Onlara yüce önder Atatürk’ün önderliğinde verdiğimiz dersi, biz unutsak bile onlar unutuyorlar. Bu nedendir ki bizimle çok ayrı bir hesapları var.

Bugün için bizi özel bir nezarethaneye kapatmayı başarmışlardır. Bu nezarethane, Avrupa Birliği’nin bekleme odasıdır. Gardiyanları da içimizdedir, başımızdadır. Bu arada, ülkemizin içinde bulunduğu bölgede, 22 kadar ülkenin coğrafyasını değiştireceklerini açıkça ilan etmiş bulunuyorlar. (...) Minareler süngümüzdür demişti. Geldi haçlı seferlerini yapanların eş başkanlığı kabullendi. Bu arada, Irak’ta yıkılmayan minare kalmadı. Bunların zamanında Hıristiyan misyonerliği başını alıp gitmektedir. İstanbul’u başında Ortodoks patriğinin bulunduğu bir dukağa dönüştürmek isteyenlerin iştahları iyiden iyiye kabarmıştır (15) (aktaran İnel 2007).

Bu anti-emperyalist söylem, dış düşmanın içteki işbirlikçilerince desteklendiği düşüncesini de barındırmaktadır. Nitekim mitinglerde Tayyip Erdoğan, Abdullah Gül ve AKP dış güçlerin içteki işbirlikçileri olarak nitelendiril-

miş ve Gülen tarikatı ile olan bağlantıları gündeme getirilmiştir. Bu noktada dış güçlerin başta ABD olmak üzere Türkiye’yi sömürmeye çalıştıkları ve Erdoğan hükümetinin buna izin verdiğinin altı çizilmiştir. Örneğin ADD Genel Başkan Yardımcısı Prof. Dr. Nur Serter 14 Nisan’da bu doğrultuda şöyle konuşmuştur:

Ne mutlu Türk’üm diyemeyenler Çankaya’ya çıkabilir mi? Türkiye’nin onurunu koruyabilir mi? (...) Biz Türkiye’yi, Türkiye’den yöneten bir Cumhurbaşkanı istiyoruz. Biz emperyalizme boyun eğmeyen, AB politikalarına ülkeyi kurban etmeyen bir Cumhurbaşkanı istiyoruz. Biz, tam bağımsızlıktan ödün vermeyen, ulus devlete sahip çıkan bir Cumhurbaşkanı istiyoruz. Biz dış kaynaklı bölücü projelere eş başkanlık yapmayan, ümmetçilik hesaplarıyla dini siyaset için kullanmayan, “laik olan Müslüman olamaz” demeyen bir cumhurbaşkanı istiyoruz.

Aynı mitingde konuşma yapan Prof. Dr. Birgül Ayman Güler de AKP iktidarının hem iç düşman şeriatı hem de dış düşman anti-emperyalizmi bünyesinde barındırdığını, bu nedenle Tayyip Erdoğan’ın Cumhurbaşkanı olamayacağını savunmuştur:

Meşruiyet eksikliğini, beş yıldır, ABD ve AB menşeli odaklara yaslanarak kapatan bir iktidar, cumhurbaşkanlığına aday göstermeye kalkışıyor. Politikaları iflas etmiş, başarısız bir başbakan Çankaya’ya çıkmaya çalışıyor. (...) Dış destekle ayakta duranlardan cumhurbaşkanı olmaz! Gizli gündemi olanlardan cumhurbaşkanı olmaz. Şeriat yanlılarından cumhurbaşkanı olmaz. Ülkemizin cumhurbaşkanlığı üzerinde yürüyen mücadele, tam bağımsız ve demokratik Türkiye mücadelesinin zirve noktasıdır. Her ne olursa olsun Çankaya laiktir, laik kalacaktır!

Prof. Dr. Birgül Ayman Güler 13 Nisan Gündoğdu mitingindeki konuşmasında benzer bir şekilde emperyalist güçlerce Türkiye’de dinin siyasete alet edildiğini ve mitinglerde verilen mücadelenin buna karşı olduğunu belirtmiştir. Gazeteci Tuncay Özkan da yaptığı konuşmada merkez sağ ve soldaki partilerin birleşmesi gerektiğini, bu yolla yobazlar ve ABD yanlısı

olarak gördüğü AKP'nin sandığa gömüleceğini söylemiştir.

Sloganlar ile döviz ve pankartlara bakıldığında şu örneklerle rastlanmaktadır: “Fethullah çocukları, Amerika uşakları”, “ABD'nin imamı kaçsa sattın vatani?”, “Çılgın Türkler üfledi, ABD ampülü söndü”, “Haçlı iktidar Çankaya'ya çıkamaz”, “Katil ABD, işbirlikçi AKP”, “Annem sana hediye tam bağımsız Türkiye”, “Vahabi maşası, Amerikan uşağı, Fethullah Gülen ve müritleri laik Cumhuriyete gücünüz yetmeyecek”, “Çankaya ABD'nin ofisi olmayacak”, “Amerika Gül'ü Çankaya'ya çıkamaz”, “No ABD'ullah”, “AKP'nin adayı ABD'ullah”, “Beyaz Saray'a her isteyen girer... Çankaya'ya halkın istediği”, ABDullah, NURullah, AYE-Tullah, FETHullah, ZULLullah, YALLAH”...

2.3. Ordunun Rolü

Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) Cizre'nin (2001) deyiimiyle Cumhuriyet modernleşmesinin kurucu, taşıyıcı ve kollayıcısı olması vasfıyla Kemalizmin hem belirleyici bir unsuru hem de koruyucusudur. Bu nedenle “TSK Kemalizmin kurucu, taşıyıcı ve yayıcı bir ajanı olarak, laiklik, modernlik ve çağdaş medeniyete ayak uydurma şeklinde algıladığı rejimin temel payandalarının muhafızlığı rolünü tarihsel olarak özümsemiş ve içselleştirmiştir” (Cizre 2001: 159). Bu misyonu gereği ordu, Mustafa Kemal'in düşüncelerini ve eylemlerini bir doktrin haline getirmek; toplumun diğer “sapık ideolojiler”e kaymasını önlemek ve toplumu bir dünya görüşü/düşünce sistemi üzerinde bir bütün olarak birleştirmek amacıyla Atatürkçülüğü (16) resmi bir ideoloji olarak tanımlama yoluna gitmiştir (Akyaz 2001: 180–191). 1960 askeri müdahalesinden başlayarak ordunun siyasete yönelik her müdahalesini Atatürk'ü ve Atatürkçülüğü koruma adına gerçekleştirmesi bu resmi ideoloji anlayışıyla paralellik gösterir (Akyaz 2001: 180–181). Nitekim Cumhuriyetin bekçisi ordu, dönemin Genelkurmay Başkanı Yaşar Büyükanıt'ın 12 Nisan 2007 tarihinde yaptığı “Cumhuriyet'in temel değerlerine, devletin üniter yapısına, laik demokratik devlette sözde değil, özde bağlı bir cumhurbaşkanının seçileceğini umut ediyorum” yönündeki açıklaması ile Cumhurbaşkanlığı makamına geçecek kişinin profilini çizmiştir. Siyasetin sınırlarını belirlemeye dönük bu tavır, 27 Ni-

san'da Genelkurmay'ın internet sitesinde yayımlanan basın açıklaması ile “e-muhtıra” olarak da yorumlanan daha sert bir hale bürünmüştür. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı ile aynı haftaya denk gelen Kutlu Doğum Haftası etkinlikleri çerçevesinde yaşananlara ve Cumhurbaşkanlığı seçim sürecine yönelik olarak kaleme alınan bu bildirin satır başları ise şöyledir:

Türkiye Cumhuriyeti devletinin, başta laiklik olmak üzere, temel değerlerini aşındırmak için bitmez tükenmez bir çaba içinde olan bir kısım çevrelerin, bu gayretlerini son dönemde artırdıkları müşahede edilmektedir. (...) Bu faaliyetlere girişenler, halkımızın kutsal dini duygularını istismar etmekten çekinmemekte, devlete açık bir meydan okumaya dönüşen bu çabaları din kisvesi arkasına saklayarak, asıl amaçlarını gizlemeye çalışmaktadırlar. (...) Cumhuriyet karşıtı olan ve devletimizin temel niteliklerini aşındırmaktan başka amaç taşımayan bu irticai anlayış, son günlerdeki bazı gelişmeler ve söylemlerden de cesaret almakta ve faaliyetlerinin kapsamını genişletmektedir. (...) Son günlerde, Cumhurbaşkanlığı seçimi sürecinde öne çıkan sorun, laikliğin tartışılması konusuna odaklanmış durumdadır. (...) Unutulmamalıdır ki, Türk Silahlı Kuvvetleri bu tartışmalarda taraftır ve laikliğin kesin savunucusudur. Ayrıca, Türk Silahlı Kuvvetleri yapılmakta olan tartışmaların ve olumsuz yöndeki yorumların kesin olarak karşısındadır, gerektiğinde tavrını ve davranışlarını açık ve net bir şekilde ortaya koyacaktır. Bundan kimsenin şüphesinin olmaması gerekir (17).

Kemalizmin temel motiflerinden biri kendi öz çıkarlarının farkında olmayan halka velayet etme ve halkın inkılapların kendi yararına olduğunu anlaması ve bunun şuuruna varması için ona vesayet etmektir. Asker bu motifin uygulanmasında hep etkin olmuştur. Bu vesayetın sürmesi Kemalizmin kendini sivil bir inisiyatif olarak kurmasının önündeki en temel engeldir. Cumhuriyet mitinglerinin kendiliğinden ve bilinçli bir şekilde oluşan bir halk hareketi, toplumsal bir hareket olduğu savının sıklıkla vurgulanması Kemalizmin bu engeli aşma çabası olarak nitelendirilebilir: “Bindirilmiş

değil, BİN Dirilmiş kıtayı”, “81 ilden geldi Mustafa Kemal’in çocukları”. Ancak Nemi Erdoğan’ın (2001) işaret ettiği neo-Kemalizmin devletle kurduğu çelişkili ilişkiyi mitinglerde de görmek mümkündür. Erdoğan bu ilişkiyi şu şekilde ifade eder:

Neo-Kemalizmin devletle kurduğu çelişkili ilişki, Kemalizmi bir sivil toplum hareketi olarak düşünme veya sivil bir Kemalist inisiyatif geliştirme kaygısı ile başta 28 Şubat sürecinde olduğu üzere orduyu Kemalist devrimlerin güvencesi olarak görme anlayışının iç içe geçmesinde en somut ifadesini bulmuştur. (...) Sözelimi, İslamcıların iktidara yürüdüklerinin “ayrıldında olan Türk Silahlı Kuvvetleri’nin siyasilerin oyununa gelmemesi için Kemalist Aydınlanma Devrimi’ni yaşatacak sivil toplumun zaman kaybetmeksizin örgütlenmesi” gerektiği söylenerek, hem Kemalist bir sivil toplum yaratma ihtiyacı ve hem de ordunun rejimin bekçisi olma işlevini sağlama alma kaygısı telaffuz edilmiş olur (Erdoğan 2001: 588).

Mitingleri organize eden ADD genel başkanının emekli bir paşa oluşu ve üstüne üstlük adının darbe iddialarına karışmış olması; askerin, sivil inisiyatifin uyanışa geçtiği bir süreçte hala siyasi bir aktör gibi sürece müdahale etmesi Erdoğan’ın betimlediği bu çelişkili ilişkinin bir örneği niteliğindedir. Mitinglerde askere duyulan güven ve rejimin muhafazasında orduya verilen önem “Orduya uzanan eller kırılın”, “Şeriatı yenecek Atatürk’ün ordusu” sloganlarında dile getirilmektedir. Dolayısıyla “sivil ve siyasal oluşumları kırılanlaştıran bu askeri vesayet atmosferi” (Ü. Aktaş 2007: 86) kendini mitinglerde de göstermektedir. Bu yaklaşımı 27 Nisan bildirisinin konu edildiği Çağlayan mitingindeki konuşmalarda da görmek mümkündür. Örneğin Prof. Dr. Nur Senter konuşmasında ordunun savunuculuğunu üstlenmiş ve bu bildiriye şu sözlerle destek vermiştir:

Türkiye’nin Türk ordusunun genelkurmay başkanına memur diyen bir zihniyete karşı, Türk Silahlı Kuvvetleri’nin önünde, şanlı ordumuzun önünde saygıyla eğiliyoruz.

Türk ordusu çok yaşa.

Türk ordusu... Türk ordusu, 27 Nisan’da bizim sesimizi duymuş, bizim sesimize sahip çıkmış, demokrasiye sahip çıkmıştır.

Türk ordusu 27 Nisan’da cumhuriyete, laik cumhuriyete, Türk milletinin gerçek iradesine sahip çıkmıştır.

Türk ordusunun aşağılamaya, Türk Silahlı Kuvvetleri’ni karalamaya hiç kimse için izin vermeyeceğiz. O Türk ordusudur, bizim ordumuzdur.

Prof. Dr. Türkan Saylan ise bu bildiri ile gündeme gelen darbe tartışmalarına yönelik Türkiye’deki sorunlarının çözümünün darbeler olmadığını yaşayarak öğrendiklerini belirterek “Kuşkusuz ordu laik Cumhuriyet’in korunmasında hepimiz gibi taraf olarak vardır ve var olacaktır. Darbelerin çözüm olmadığı ise çok açıktır” demiştir. Dolayısıyla mitinglerde orduya açık destek veren ve hatta orduyu yeterince aktif bulmayanlar kadar darbeye karşı olan ancak ordunun söz hakkını doğal ve meşru bulanlar da bulunmaktadır. Özellikle Çağlayan Mitingi’nde atılan “Ne şeriat ne darbe, tam bağımsız demokratik Türkiye” sloganı ile Tandoğan Mitingi’nde taşınan “Ne postal ne takunya, cumhurundur Çankaya” dövizleri mitinglerdeki darbe karşıtlığını ortaya koymaktadır. Ne var ki Prof. Dr. Birgül Ayman Güler’in “Türkiye sömürgeleştiriliyorsa, eyaletleştiriliyorsa, eğer Türkiye parçalanmak isteniyorsa Kemalist ordu, yargı, üniversite konuşacak. Bize, ‘darbeci’ diyenler, biz darbeci değil, devrimciyiz” şeklindeki Tandoğan Mitingi konuşması ordunun velayet ve vesayet rejiminin dert edilmediğinin, hatta askerin ultimatolarının sivil toplum örgütlerinin görüş beyan etmesine eş koşulduğunun (Bora 2007: 38-39) bir göstergesidir.

Çünkü yaşanan bir “alarmizm” durumudur (Çınar 2007). Tıpkı Milli Mücadele döneminde olduğu gibi varılan nokta “vatan elden gidiyorsa her şey teferuattır” noktasıdır; çünkü bu mitingleri gerçekleştirenler açısından laik rejim hiçbir zaman bugünkü kadar tehlikede olmamıştır (Çınar 2007: 56): “Susma sustukça vatan elden gidiyor”. Bu nedenle Çağlayan’da “Acil demokrasi”, “Acil laiklik”, “Acil bağımsızlık” sloganları atılmış özellikle muhalefetteki partilere Temmuz seçimleri öncesinde “birleşin”, halka yönelik ise “oy kullanın” çağrısı yapılmıştır; çünkü laikliği korumak ve ülkenin “İs-

lamcı” AKP’nin eline geçmesini engellemek için acil olarak bir şeyler yapılmalıdır: “Cumhuriyet için birleşin, yarın çok geç olacak”, “Kemalistler birleşin, iktidara yerleşin”, “Ulusal bütünlük için el ele”, “Hesabı bırakın, şartsız birleşin”, “Tüm sol birleşsin iktidara yerleşsin”, “Geniş sol ittifak”, “Baykal, Sezer, Karayalçın birleşin yoksa tarih sizden hesap soracak”; “Oyunu kullanmayan ampul olsun”, “Tayyibe oy vermek öldürür”, “Ampülü söndürmeden tatile çıkmayacağız”, “Oy ver Temmuz’da hesap sor sandıkta”. Bu alarmizm durumuyla uyumlu olarak Çağlayan Mitingi’nde sık sık Moğollar’ın “Bir Şey Yapmalı” şarkısının çalınması oldukça anlamlıdır.

2.4. Kadın Devrimi

Mitinglerin düzenlenmesinde Cumhuriyet Kadınları Derneği, Türk Kadınlar Birliği, Türk Anneler Derneği gibi kadın örgütlerinin ağırlıkta oluşu; mitinglerin öncü örgütleri ADD ve ÇYDD’nin örgüt yapısının çoğunluğunun kadınlardan oluşması ve mitinglerde yoğun bir kadın katılımının gözlemlenmesi “kurtuluş mücadelesinde Türk Ordusundan desteğini esirgemeyen Türk Kadını ile anoloji kurarak, (...) bize mitinglerin değil ama Cumhuriyetin bir “kadın devrimi” olduğunu hatırlatmaktadır” (Çağatay ve Özkurt 2008: 123). Kürsüde konuşanların, meydanları dolduranların büyük bir kısmının kadın oluşu “Cumhuriyetine sahip çıkan kadın” kurgusu ile de uyumludur. Aksu Bora’ya (2007: 47) göre bu kurgu annesi ve babası bizzat Cumhuriyet/Atatürk olan “Cumhuriyet kızları” romantizmiyle paralel olarak belirli bir kadınlık tarzını yeniden üretmektedir. Cumhuriyetin ideal kadınları “iyi birer vatandaş, yani hem evin hem de ulusun iffetli anneleri, fedakar kızları, çalışkan neferleri” dir (A. Bora 2007: 47).

Laiklik modern Türk kadınının yaşam tarzının güvencesidir. Nitekim mitinglerde egemen olan laiklik/şeriat karşıtlığı eksenindeki söylem, mitinglerde “meşru kadınlık tanımı” üzerine bir mücadelenin verildiğini söylemeyi mümkün kılar. Nitekim “Hayrinüsa Gül seni beden eğitimi dersinden sonra Çankaya’dan da muaf tutuyoruz” pankartını bu mücadelenin bir göstergesi olarak okumak olasıdır (Çağatay ve Özkurt 2008: 123).

Bu, aynı zamanda hayat tarzları üzerine verilen bir savaşımdır; çünkü toplum çağdaş/dini yaşam tarzları ekseninde yarılmıştır (A. S. Aktaş 2007: 50). Bu nedenle mitinglerdeki kadınlar bir taraftan laikliği ve ulusal bütünlüğü diğer yandan da hayat tarzlarını tehdit edenlere karşı durmaktadır. Hayat tarzlarının sınırı kadın bedenlerinden geçtiği ve başörtüsü bu sınırın sembolü olduğu için kadınlar bu konuda oldukça duyarlıdır (A. Bora 2007: 47).

Kısacası, mitinglerde özellikle kadınların ön plana çıkması, laiklik vurgusunun baskın olması ve türbana karşı çıkılması hem meşru kadınlık tanımı hem de hayat tarzları üzerine verilen mücadelenin bir göstergesidir: “Laiklik kadının güvencesidir”, “Çankaya’da türban istemiyoruz”, “Kadınınız duyarlıyız, Ata’nın yolundayız”, “Emine’yi al da git”, “Tatil programını değiştirmeyen hanımlar, giysilerini değiştirmeye hazırlansınlar”, “Başörtüme türban deyip üzerinden siyaset yaptığın yetmedi mi Tayyip”. Prof. Dr. Türkan Saylan’ın Çağlayan Mitingi konuşmasında “Çankaya’da laik Cumhuriyeti içine sindirmiş çağdaş bir çift istiyoruz. (...) Ülke, kutsal dinimiz ve kadınlarımız üzerinden siyaset yapanların yaygın uygulamalarıyla kuşatılmıştır” şeklindeki sözleri de söz konusu mücadeleyi destekleyici niteliktedir.

SONUÇ YERİNE

Cumhuriyet Mitingleri “AKP’nin gizli bir İslami amaç taşıdığını düşünen “Kemalist laikler” ile AKP hükümeti arasındaki siyasal gerilim”in (Göl 2007: 20) meydanlara taşmış halidir. Bu Kemalist laikler için temel saik AKP’nin temsil ettiği, 1950’den beri sistematik olarak sürdürülen karşı devrimci düzeni geriye çevirmektir. Tek kurtuluş Kuvayı Milliye ruhunu yeniden canlandırmak ve Atatürklülüğe sıkı sıkıya sarılmaktır. Dolayısıyla yaşanan Milli Mücadele süreciyle benzer bir süreçtir. Dış düşman (ABD, AB, emperyalizm) ve onun içteki işbirlikçileri (AKP, PKK) ile iç düşmanlar (irtica, Kürtler) “ülkenin devleti ve milleti ile bölünmez bütünlüğüne” zarar vermek istemektedir. Mitinglere destek verenler açısından “tehlikenin farkında olan aydınlık halk” bir toplumsal seferberlik duygusuyla Türk bayraklarına ve Atatürk posterlerine sarnarak meydana çıkmış; “Mustafa Kemal’in askerleriyiz” nidalarıyla “emperyalizme”, “şeriata”, “laiklik

karşıtlığına”, “bölücülüğe” ve tüm bunları içinde barındırdığını düşündükleri AKP’ye karşı savaşıma koyulmuşlardır.

Hem içten hem dıştan beslenen bir tehdit algısı ve sürekli bir korku hali “biz” ve “onlar” ayrımını besleyen savunmacı bir duruşu beraberinde getirmiştir. Bununla paralel olarak mitinglerde yapılan konuşmalarda, atılan sloganlarda “bu dışlayıcı/düşmanlaştırıcı anlayış popüleştirilmiştir” (Çınar 2007: 57). “Biz” duygusu yaratılmaya ve beslenmeye çalışılmış ve “onlar”ın kim olduğu tanımlanmıştır. Böylece kendini “gerçek Türkiye’nin temsilcisi”, “gerçek Atatürkçüleri” “gerçek vatanseverleri” olarak görenler, kendi dışındakilerin gerçekliklerini sorunsallaştırmışlardır. İşte bu milliyetçi refleks neo-Kemalistler tarafından ulusalcılık adıyla sahiplenmiştir.

Bu savunmacı duruşun bir diğer sonucu bir “sivil Kemalizm” teşebbüsü olan Cumhuriyet mitinglerinin Kemalizmin içerdiği “asker, sivil; ordu, millet bütünleşmesinden” (İnsel 2001: 25) muaf kalamamasıdır. Ancak mitinglere katılanların büyük bir çoğunluğu açısından bu durum, sivil insiyatifin gelişmesine bir engel değildir; çünkü devletin karşı devrimci güçler tarafından kuşatılması sonucu asker “en gerçek Atatürkçü” olarak tıpkı sivil toplum örgütleri gibi Cumhuriyetin bekası için zaten bir taraf olmalıdır. Ne de olsa askerle dirsek temasını kesmeyen bu sivillik Çınar’ın (2007: 56) da belirttiği üzere “vatan elden gidiyorsa her şey teferruattır” alarmizminden beslenir.

Cumhuriyet mitinglerine katılanlar AKP’nin Kemalizmin hegemonyasını kırmaya çalıştığı, bu doğrultuda Kemalistleri devlet kademelelerinden tasfiye ettiği ve yerlerine kendi kadrolarını yerleştirdiği yönündeki görüşü paylaşırlar. Bu görüşe göre Kemalizm sivil alana sıkıştırılmıştır. Bir devlet ideolojisi olmaktan çıkıp mitinglere katılanların ortak paydası olarak varlık gösteren bir kimliğe dönüşmüştür. Bu kimlik belirli bir yaşam tarzına işaret eder ve bunun güvencesi laikliktir. Bu nedenle mitinglere özellikle laiklik vurgusu egemen olmuştur. Laikliğin, kurucu ötekisi İslam’a karşı mücadelesinde “modern Türk kadını” modernleşme sürecinden itibaren bir referans noktasıdır. Mitinglerdeki kadın ağırlığı bu anlayış ile yakından ilişkilidir.

Cumhuriyet mitinglerinin Kemalist karakteri mitinglerde egemen olan neo-Kemalist dilin Kemalist söylemin barındırdığı karşıtlıkları benimsemesi sonucunu doğurmaktadır. Bu dil Nemci Erdoğan’ın (2001: 587) ifadesiyle siyasal alanın “laik/anti-laik”, “çağdaş”/“gerici” “Cumhuriyetçi”/“Cumhuriyet düşmanı”, “Kemalist”/“İkinci Cumhuriyetçi”, “ulusalci”/“bölücü” şeklinde iki antagonist kampa bölünmesinde etkin olmaktadır.

Özetle, 1990’ların siyasal konjonktürünün Kemalizmi kimlik alanına itmesiyle beraber Kemalizmin yaşadığı hegemonya krizinin aşılması için Cumhuriyet mitingleri bir “sivil” çare olarak belirir. Bu neo-Kemalist hareket kendini Kemalist söylemin karşıtlıkları etrafında kurar ve kendini ulusalcı olarak tanımlar. Cumhuriyet mitinglerinde meydanları dolduran bu ulusalcı refleks Atatürk milliyetçiliğini benimserken iç düşman irtica, şeriat ve İslamcılığa karşı laikliğe bir silah olarak sarılır. Milli Mücadele döneminin anti-emperyalizmi ulusal/tam bağımsızlık için takip edilmesi gereken yoldur. Bu yolda ordu her zamanki gibi kurtarıcı ve koruyucu rolünü sürdürecektir. Bu süreçte kadınlar kurtuluş mücadelesinde Türk ordusundan desteklerini esirgemedikleri gibi Cumhuriyet mitinglerinde de öncü rol üstlenirler.

Sonuç olarak Cumhuriyet mitingleri, Kemalist hegemonyanın AKP iktidarı süresince belirgin bir şekilde aşındırılmaya çalışılmasına karşılık bir reaksiyoner hareket olarak ortaya çıkmış ve Kemalizmin erken Cumhuriyet dönemine özgü söylemlerini bu gün yeniden üreterek toplumsal rızanın dili olmaya çalışmıştır. Mitinglerin neo-Kemalist bir hareket olarak adlandırılmasının nedeni de burada saklıdır. Nitekim Erdoğan’ın (2001: 589) da belirttiği gibi “neo-Kemalizm, Kemalizmi yeni bir vurguyla ve yeni bir bağlamda yeniden eklemleyerek hegemonikleştirmeye çalış”maktadır. Bu nedenle Cumhuriyet mitinglerinin Kemalist ideolojiyle organik bir ilişkisi olduğunu ve Kemalizmin hegemonya mücadelesinde bir nefer olarak yerini aldığını söylemek mümkündür.

SONNOTLAR

(1) Levent Köker (2001) *Kemalizm/ Atatürkçülük: Modernleşme, Devlet ve Demokrasi* adlı makalesinde “gerçek Atatürkçü”, “sahte Atatürkçü ya da gardirop Atatürkçüsü” ayrımına

değindir. Bu doğrultuda Köker (2001: 97-98), farklı ve çatışan cenahlarca Kemalizm/ Atatürkçülüğün sıklıkla konu edinildiğini ve her bir cenahın kendini “gerçek Kemalist/ Atatürkçü” gördüğünü, muhalifini ise sahtecilikle suçladığını belirtir.

(2) Miting alanında sıklıkla görülen Tayyip Erdoğan’a yönelik “Atatürk’ün yerinde senin ne işin var” dövizleri bu görüşün bir yansımasıdır.

(3) Miting konuşmaları için *Kökütürk Y I (2007) Sultanahmet’ten Tandoğan’a Öncü Türkler, Toplumsal Çözüm Yayınları, İstanbul*. kitabından yararlanılmıştır. Bu konuşmalardan yapılan alıntılar Cumhuriyet, Hürriyet ve Sabah gazetelerinden en az biriyle karşılaştırılma yapılarak teyit edilmiştir. Ayrıca slogan, döviz ve pankartlar için 15.04.07, 30.04.07, 14.05.07 tarihli Cumhuriyet, Hürriyet ve Sabah gazeteleri taranmış, Hürriyet gazetesinin internet sitesi ile ntvmsnbc internet sitesinden yararlanılmıştır. Metin içinde kullanılan slogan, döviz ve pankartlar için sözü edilen kaynaklar birbiriyle karşılaştırılmış ve bu yolla alıntılarının doğrulanması yapılmıştır.

(4) Bu diyalektik ilişkinin ardında söylemin üç ögenin bileşimi olarak görülmesi yatmaktadır: metin, söylemsel pratik ve toplumsal pratik (Fairclough 2003b: 159). Aynı zamanda bu üç öge Fairclough’un metinlerin asla izole edilerek çözümlenemeyeceğinden hareketle sunduğu üç çözümleme düzeyidir. Buna göre metin düzeyindeki çözümlemede söylemlerin dilbilimsel olarak ortaya çıktığı biçimsel özelliklere (kelime dağarcığı, gramer, tutunum ve metin yapısı) odaklanılır. Metnin üretim, dağıtım ve tüketim boyutlarının ele alındığı söylemsel pratik düzeyinde konuşma edimleri, tutarlılık ve metinlerarasılığa önem verilir. Toplumsal pratik düzeyinde ise kuramsal ve örgütsel yapıların söylemsel olanı nasıl şekillendirdiği çözümlenmeye çalışılır (aktaran Durna ve Kubilay 2010: 72-73).

(5) Altı Ok ile tanımlanan ilkeler bütünü 1935 yılında Cumhuriyet Halk Fırkası’nın parti tüzüğüne, 1937 yılında ise “Türk devletinin temel nitelikleri” olarak Anayasa’ya girmiştir.

(6) “Devlet nasıl kurtulur sorunsalı” etrafında yapılan ıslahat çalışmaları belli düşünce akımlarının doğmasına ve bunların süreç içinde etkin olmasına neden olmuştur. Bu akımlar

Osmanlılık, Garpcılık, İslamcılık, Türkçülük, Kişisel Girişimcilik ve Yönetimde Federalcilik ile Sosyalizm şeklinde özetlenebilir. Bu akımlar içinden Garpcılık, Tanzimat döneminde; Osmanlılık I. Meşrutiyet döneminde, İslamcılık ve Türkçülük ise özellikle II. Meşrutiyet döneminde temel akımlar olarak belirlemiştir. Kişisel Girişimcilik ve Yönetimde Federalcilik ile Sosyalizmin söz konusu dönemlerde yeterince etkili olmadığını söylemek mümkündür. Ancak tüm bu fikir akımları ve siyaset adamları -Ziya Gökalp, Şemsettin Günaltay, Fuad Köprülü, Celal Nuri, Namık Kemal, Prens Sabahattin, Ali Suavi, Şemsettin Sami, Dr. Abdullah Cevdet, Mehmet Akif gibi- bir birikim oluşturmuş ve Türk Devrimi, TBMM hükümeti ve Cumhuriyet rejimi içinde bir bütün olarak etkili olmuşlardır. Bu düşünsel birikimin Mustafa Kemal’i etkilediği kesindir (Kili 2006: 56, Tunaya 2004: 67, Kışlalı 1994: 16).

(7) Çünkü Kemalizm Batı’dakinden farklı devrim koşullarının bir ürünüdür. Osmanlı’dan devralınan toplumsal ve ekonomik yapı Batı’daki gibi olmadığı için devrimin oluşmasına zemin hazırlayan nesnel koşullardan ve devrimci bir sınıftan yoksundur. Bu da Türk Devriminin asker-bürokrat güdümlü ve ideoloji merkezli olmasının nedenidir (Kongar 1999, Kışlalı 2003).

(8) ADD’nin kuruluş amacı “Atatürk ilkelerini, Devrimin bugünkü sonuçlarını ve yarınları uzantılarını araştırma konusu yapmak, bunlara karşı girişim, adım ve akımlarla yasalar çerçevesinde düşün savaşımı vermek”tir; ÇYDD de benzer bir şekilde “Atatürk ilke ve devrimlerini korumak, geliştirmek, çağdaş eğitim yoluyla çağdaş insan ve çağdaş topluma ulaşmak” amaçlarını benimsemiştir (Çağatay ve Özkurt 2008: 120).

(9) Cumhuriyet Kadınları Derneği, Çağdaş Eğitim Vakfı (ÇEV), Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları Birliği, Türkiye Gençlik Birliği, Eğitim İş, CUMOK, EÇEV, Ulusal Uyanış Platformu, Emekli Subay Eşleri Derneği, Türkiye Kemalistler Teşkilatı, Kanal Türk Ulusal Gönüllüleri, Türk Kadınlar Birliği, Türk Anneler Derneği, Cüzamla Savaş Derneği gibi daha birçok kuruluş ve dernek Cumhuriyet mitinglerinin düzenleme komitesinde yer almıştır.

(10) Kemalizmin pragmatik yapısı Atatürk’te herkesin işine gelen bir söz, eğilim veya bir

ilke bulabilmesini ve kendine uygun bir Atatürkçülük üretebilmesini sağlar (Ünder 2001: 154). Bu, Kemalizmin hem çağın gereklerine göre başka ideolojilerle eklemlenebilme hem de siyasal söylemin çerçevesini belirleme kapasitesini ortaya koymaktadır. Bu eklemlenme/eklemlenme süreçlerinin bir sonucu olarak Kemalizm, sağdan sola pek çok farklı Kemalizmden/Kemalizmlerden bahsetmeyi olanaklı kılar (Çelik 1998: 29).

(11) Mitinglerde taşınan dövizlerden bazıları bu asr-ı saadet kurgusu ile bugün yaşanan süreci bir mağduriyet olarak gören anlayışı çok iyi özetlemektedir. Bunlardan birinde Erdoğan'ın attan düşerken çekilmiş fotoğrafı ile Atatürk'ün asker kıyafetiyle atın üzerinde duran fotoğrafı yan yana getirilmiş, üzerine "Ata öyle binilmez, böyle binilir" ve "Atın üzerinde duramıyorsun, Köşk'te nasıl duracaksın"; bir diğerinde ise simgesel 'Vatan tapusunda' üzerinde 'satılamaz', bedeli 'Kurtuluş Savaşı' yazılmıştır.

(12) Nur Serter'in 14 Nisan Tandoğan Mitingi konuşmasından.

(13) Batı'da modernliğin tesisi, doğanın ve toplumun akıl ile kavranabileceği yönündeki Aydınlanmacı anlayışa dayandırılır. Dolayısıyla akıl, geleneğe üstün gelmiş ve modernlik gelenekten kopuş olarak anlaşılmıştır. Nitekim Kemalist ideolojinin de sık sık vurgu yaptığı "kopuş tezi" Batıcı düşüncenin akıl ve gelenek arasında tesis ettiği bu uzlaşmaz karşıtlığın bir ürünüdür (Toker ve Tekin 2004: 83).

(14) Ulusalçıların sıklıkla dile getirdikleri karşı devrimin miladını 1950'ye koyma ve bugün yaşanan sürecin 1950'den beri sürekli iktidara gelen karşıdevrimci hareketin bir sonucu olduğu savını paylaşarak Akşin (2008: 28), AKP'yi Refah Partisi ile birlikte tam karşıdevrimci olarak tanımlar.

(15) Bu alıntı *Kökütürk Y İ (2007) Sultanahmet'ten Tandoğan'a Öncü Türkler, Toplumsal Çözüm Yayınları, İstanbul*, ss 143-147. kitabından teyid edilerek kullanılmıştır.

(16) Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasal hayatında belirleyici bir yere sahip olan ve rejimin koruyuculuğu görevini üstlenen ordu, genel olarak Kemalizm terimini kullanmaktan kaçınır. Bunun bir nedeni Kemalizmin, özellikle sol ile ilişkilendirildiğinin ve sol tarafından istismar

edildiğinin düşünülmesi, bir diğeri ise içerdiği ideolojik çağrışımdır. Ideolojiye yüklenen bu pejoratif anlam Kemalizm yerine tercih edilen Atatürkçülüğün uzunca bir süre ideoloji olarak ifade edilmemesi sonucunu doğurmuştur. Onun yerine dünya görüşü ya da düşünce sistemi terimleri kullanılmıştır. Ancak 1970'lerin başında Atatürkçülük, halkın diğer ideolojilere yönelmesini engellemek amacıyla bir alternatif ideoloji olarak sunulmuştur. Bu süreçte Atatürkçülüğün saptırılması karşısında duyulan kaygı nedeniyle ordu, Atatürkçülüğü yeniden tanımlamış ve resmi bir Atatürkçülük yaratmıştır. Sonuç olarak TSK, hem müdahale amaçlı örgütlenmeler için ideolojik bir meşruiyet aracı hem de sistemin korunması için gerekli bir ideoloji olarak resmi Atatürkçülüğü çift taraflı kullanmıştır (Akyaz 2001: 180-191).

(17) http://www.tsk.tr/10_ARSIV/10_1_Basin_Yayin_Faaliyetleri/10_1_Basin_Aciklamalari/2007/BA_08.html

KAYNAKLAR

14.05.2007 tarihli Cumhuriyet Gazetesi, Hürriyet Gazetesi, Sabah Gazetesi.

15.04.2007 tarihli Cumhuriyet Gazetesi, Hürriyet Gazetesi, Sabah Gazetesi.

30.04.2007 tarihli Cumhuriyet Gazetesi, Hürriyet Gazetesi, Sabah Gazetesi.

Akşin S (2008) Merkezden Milli Çıkış, Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Aylık Kemalist Dergi, 114, 27-29.

Aktaş A S (2007) Tarz-ı Hayat Savaşları, Birikim Derg, 218, 50-54.

Aktaş Ü (2007) Osmanlı Modernleşme Perspektifi ve Kemalist Strateji, Birikim Derg, 218, 85-87.

Akyaz D (2001) Ordu ve Resmi Atatürkçülük, A İnel (ed), Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Cilt 2 Kemalizm, İletişim Yayınları, İstanbul, ss 180-191.

Ateş T (2004) Biz Devrimi Çok Seviyoruz, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Belge M (2001) Mustafa Kemal ve Kemalizm, A İnel (ed), Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Cilt 2 Kemalizm, İletişim Yayınları, İstanbul, ss 29-43.

- Bora A (2007) Kadın Devrimi, Birikim Derg, 218, 46–49.
- Bora T (2007) Tandoğan, Çağlayan, İzmir Mitingleri ve Sol “Çılgın Kalabalıktan Uzakta...”, Birikim Derg, 218, 38–45.
- Cizre Ü (2001) Egemen İdeoloji ve Türk Silahlı Kuvvetleri: Kavramsal ve İlişkisel Bir Analiz, A İnsel (ed), Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Cilt 2 Kemalizm, İletişim Yayınları, İstanbul, ss 156–179.
- Çağatay S ve Özkurt K (2008) Kemalizmi Kitlesele Refleksiyle Düşünmek: Cumhuriyet Mitingleri Üzerine Bir Deneme, Birikim Derg, 230–231, 118–126.
- Çam Ş (2008) Medya Çalışmalarında İdeoloji, De Ki Basım Yayın, Ankara.
- Çeçen A (2008) Bu Bilinç Bizim Gücümüzdür, Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Aylık Kemalist Dergi, 114, 3–7.
- Çelik N B (1998) Kemalist Hegemonya Üzerine Bir Kavramsallaştırma Denemesi, Birikim Derg, 105–106, 28–35.
- Çelik N B (2001) Kemalizm: Hegemonik Bir Söylem, A İnsel (ed), Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Cilt 2 Kemalizm, İletişim Yayınları, İstanbul, ss 75–91.
- Çetin H (2003) Modernleşme ve Türkiye’de Modernleştirme Krizleri, Siyasal Kitapevi, Ankara.
- Çınar M (2007) Normalleştirmemek, Birikim Derg, 218, 55–60.
- Durna T ve Kubilay Ç (2010) Söylem Kuramları ve Eleştirel Söylem Çözümlenmeleri, T Durna (der), Medyadan Söylemler, Libra Kitapçılık ve Yayıncılık, İstanbul, ss 47–81.
- Erdoğan N (2001) Neo-Kemalizm, Organik Bunalım ve Hegemonya, A İnsel (ed), Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Cilt 2 Kemalizm, İletişim Yayınları, İstanbul, ss 584–591.
- Fairclough N (2003a) Söylemin Diyalektiği, B Çoban (çev, der), Z Özarlan (der), Söylem ve İdeoloji: Mitoloji, Din, İdeoloji, Su Yayınları, İstanbul, ss 173–184.
- Fairclough N (2003b) Dil ve İdeoloji, B Çoban (çev, der), Z Özarlan (der), Söylem ve İdeoloji: Mitoloji, Din, İdeoloji, Su Yayınları, İstanbul, ss 155–171.
- Göl A (2007) Turkey Search for Identity: A Eurasian and Islamic Country [Elektronik Sürüm] Democracy, a Universal Value? Selected Texts of Annual International Conference Casablanca, Morocco, 8–9 June 2007, 18–28.
- Güven T (2008) Milleti Olmayan Milliyetçilik Ulusalçılık, Y Selim (ed), Ulusalçılığın Anatomisi, Haber Ajanda Yayınları, Ankara, ss 25–29.
- Hall S (2005a) Kültür, Medya, “İdeolojik Etki”, M Küçük (çev, der), Medya, İktidar, İdeoloji, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, ss. 191–234.
- Hall S (2005b) İdeolojinin Yeniden Keşfi: Medya Çalışmalarında Baskı Altında Tutulanın Geri Dönüşü, M Küçük (çev, der), Medya, İktidar, İdeoloji, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, ss. 72–122.
- Heper M (1986) Türkiye’de İslam, Siyasal Sistem ve Toplum Orta Doğu’daki Bazı Ülkelerle Bir Karşılaştırma, E Kalaycıoğlu ve A Y Sarıbay (ed), Türk Siyasal Hayatının Gelişimi, Beta Yayıncılık, İstanbul, ss. 369–387.
- İnsel A (2001) Giriş, A İnsel (ed), Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Cilt 2 Kemalizm, İletişim Yayınları, ss 17–27.
- İnsel A (2007) Aşırı Sağdan Ulusal Sola, Erişim: 16.03.2011, [http://www.birikimdersisi.com/birikim/makale.aspx?mid=268&makale=Aşırı Sağdan Ulusal Sola](http://www.birikimdersisi.com/birikim/makale.aspx?mid=268&makale=Aşırı_Sağdan_Ulusal_Sola)
- Kaliber A (2004) Türk Modernleşmesini Sorunsallaştıran Üç Ana Paradigma Üzerine, U Kocabaşoğlu (ed), Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Modernleşme ve Batıcılık, İletişim Yayınları, İstanbul, ss 107–125.
- Kazancıgil A (2001) Anti-Emperyalist Bağımsızlık İdeolojisi ve Üçüncü Dünya Ulusçuluğu Olarak Kemalizm, A İnsel (ed), Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Kemalizm, İletişim Yayınları, İstanbul, ss 235–246.
- Kentel F (2008) Ferhat Kentel, Meltem Ahıska ve Fırat Genç ile Söyleşi: Örtünün Altındaki Karmaşa, <http://www.birikimdersisi.com/birikim/makale.aspx?mid=408>, Erişim: 10.03.2011
- Kışlalı A T (1994) *Kemalizm, Laiklik ve Demokراسi*, İmge Kitapevi Yayınları, Ankara.

- Kışlalı A T (2003) Siyasal Sistemler Siyasal Çatışma ve Uzlaşma, İmge Kitapevi Yayınları, Ankara.
- Kili S (2006) Atatürk Devrimi: Bir Çağdaşlaşma Modeli, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Kongar E (1999) Devrim Tarihi ve Toplum bilim Açısından Atatürk, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Köker L (1996) Kimlik Krizinden Meşruluk Krizine: Kemalizm ve Sonrası, Toplum ve Bilim Derg, 71, 150–167.
- Köker L (2001) Kemalizm/Atatürkçülük: Modernleşme, Devlet ve Demokrasi, A İnsel (ed), Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Kemalizm, İletişim Yayınları, İstanbul, ss 97–112.
- Köker L (2009) Modernleşme, Kemalizm ve Demokrasi, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Kökütürk Y İ (2007) Sultanahmet’ten Tandoğan’a Öncü Türkler, Toplumsal Çözüm Yayınları, İstanbul.
- Mert N (1997) Laiklik Tartışması ve İslamcılık, Doğu Batı Derg, 1, 119–125.
- Mert N (2001) Cumhuriyet Türkiye’sinde Laiklik ve Karşı Laikliğin Düşünsel Boyutu, A İnsel (ed), Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Cilt 2 Kemalizm, İletişim Yayınları, İstanbul, ss 197–209.
- Mert N (2004) Türkiye İslamcılığına Tarihsel Bir Bakış, Y Aktay (ed), Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Cilt 6 İslamcılık, İletişim Yayınları, İstanbul, ss 411–420.
- NTV Arşiv (t.y.), Erişim: 11.03.2011, <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/405418.asp>
- Özipek B B (2004) İrtica Nedir? Y. Aktay (ed), Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Cilt 6 İslamcılık, İletişim Yayınları, İstanbul, ss 236–244.
- Tanilli S (2006) Uygarlık Tarihi, Alkım Kitabevi, İstanbul.
- Taşkın Y (2009) Türkiye’de Sınıfsal Yeniden Yapılanma, AKP ve Muhafazakar Popülizm, Ü Kurt (haz.), AKP Yeni Merkez Sağ mı? Dipnot Yayınları, Ankara, ss 157–180.
- Toker N ve Tekin S (2004) Batıcı Siyasi Düşüncenin Karakteristikleri ve Evreleri: “Kamusuz Cumhuriyet”ten “Kamusuz Demokrasi”ye, U Kocabaşoğlu (ed), Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Cilt 3 Modernleşme ve Batıcılık, İletişim Yayınları, İstanbul, ss. 82–106.
- Toprak B (1986) Türkiye’de Dinin Denetim İşlevi, E Kalaycıoğlu ve A Y Sarıbay (ed), Türk Siyasal Hayatının Gelişimi, Beta Yayıncılık, İstanbul, ss 359–368.
- Tunaya T Z (2004) Türkiye’nin Siyasi Hayatında Batılılaşma Hareketleri, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Tura S M (2008) Saffet Murat Tura ile Söyleşi: Orta Sınıfların Mevzi Savaşları, [http://www.birikimdergisi.com/birikim/makale.aspx?mid=369&makale=Saffet Murat Tura ile Söyleşi: Orta Sınıfların Mevzi Savaşları](http://www.birikimdergisi.com/birikim/makale.aspx?mid=369&makale=Saffet%20Murat%20Tura%20ile%20S%C3%B6yle%C5%97i%3A%20Orta%20Sınıfların%20Mevzi%20Savaşları), Erişim: 10.03.2011,
- Türk Silahlı Kuvvetleri (t.y.), http://www.tsk.tr/10_ARSIV/10_1_Basin_Yayin_Faaliyetleri/10_1_Basin_Aciklamalari/2007/BA_08.html, Erişim: 11.03.2011,
- Ünder H (2001) Atatürk İmgesinin Siyasal Yaşamdaki Yeri, A İnsel (ed), Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Cilt 2 Kemalizm, İletişim Yayınları, İstanbul, ss 138–155.
- Yerasimos S (2005) Az Gelişmişlik Sürecinde Türkiye, Kitap 3: I. Dünya Savaşından 1971’e, B Kuzucuoğlu (çev), Belge Yayınları, İstanbul.
- Zileli G (2007) Ulusalçılık: Bir İdeolojinin Krizi, Özgür Üniversite Kitaplığı, İstanbul.
- Zürcher E J (2005) Savaş, Devrim ve Uluslaşma, E Aydınöğlu (çev), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.